NEOMOGENITATEA CLASEI ADVERBULUI ŞI PROBLEMA *CONVERSIUNII*

The Nonhomogenous Nature of the Class of the Adverb and the Problem of Conversion

Maria-Laura RUS[2]

Abstract

The adverbs are a very heterogeneous class, having many similarities to different other classes, such as the adjective, the pronoun or the preposition. When the form of these classes is identical or partially identical, delimitation between classes is difficult. The feature of invariableness in adverbs can most of the times separate them from adjectives, but when the forms are homonyms, the solution must be found in other part. The regent is frequently defining for the subordinated class. There are also linguists that suggest a double solution in the case of those ambiguous constructions/sentences.

Keywords: heterogeneous, adverb, ambiguity, preposition, adjective.

Dintre clasele lexico-gramaticale mai puțin omogene, cea a adverbelor ocupă în mod evident un loc „fruntaş", aceasta întrucât este cunoscut faptul că adverbele sunt eterogene atât la nivel semantic şi funcțional, cât şi la nivel sintactic. Mai mult, ele se apropie foarte mult de alte clase lexico-gramaticale, de unde şi confuzia cu acestea. În acest sens o atenție sporită trebuie acordată fenomenului conversiunii, întrucât există suficiente contexte în care adverbul trece într-o altă clasă lexico-gramaticală şi contexte în care el doar se confundă cu alte clase. Asupra acestor situații ne vom opri în articolul de față.

În cazul adverbelor vom discuta atât despre conversiunea altor clase lexico-gramaticale în adverb, cât şi invers, de la adverb spre alte clase lexico-gramaticale. Vom avea în vedere doar o parte dintre aceste procese de ordin lingvistic, întrucât fenomenul în sine este extrem de amplu şi considerațiile noastre se vor alinia celor ale unor importanți lingviști care s-au oprit asupra problemei (Georgeta Ciompec, Gabriela Pană Dindelegan).

Conversiunea adjectivelor în adverbe se explică prin apropierea din perspectivă logico-semantică a celor două clase. Vorbim aici de o serie întreagă de adjective calificative devenite adverbe de mod. Aceste adverbe sunt omonime total cu adjectivele din care provin[3] (şi anume cu forma lor de masculin, singular, nominativ, nearticulat). Informațiile semantice pe care le transmit pot fi atribuite şi verbelor, de unde şi posibilitatea

[2] Assistant Prof. PhD, „Petru Maior" University of Târgu-Mureş.

[3] Aceste adjective provin din fondul mai vechi al limbii române sau sunt adjective neologice. Pentru adjective din fondul vechi a se vedea un articol al Corneliei Mihai, apărut în 1963, extrem de util, conținând o listă vastă de astfel de adjective: *Valoarea adverbială a adjectivelor în limba română contemporană*, în SCL, XIV, 11963, p. 210-211, iar pentru cele neologice, lucrarea Georgetei Ciompec, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie şi diacronie*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, București, 1985.

BDD-A8126 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:06 UTC)

conversiunii. Atât adjectivele, cât şi adverbele „funcţionează ca «predicate logice» de apreciere / de evaluare”[4].

Puţul este ***adânc****.*

Gândeşte ***adânc****.*

Natura regentului este definitorie pentru stabilirea clasei în discuţie. Cu toate acestea, atunci când contextul este verbal, poate apărea dificultatea la delimitare. Aşa este cazul construcţiilor impersonale:

Este ***interesant*** *să patinezi / a patina / de patinat.*

Atunci când subiectul este un verb la mod nepersonal (infinitiv, supin) sau când construcţia are o subiectivă, pe poziţia sintactică de nume predicativ avem un adverb. Calitatea aceasta adverbială a elementului din cadrul construcţiei nu mai este evidentă dacă avem în calitate de subiect un substantiv fost participiu, „a cărui natură foarte abstractă îl face neutilizabil la plural”[5]:

Este ***interesant*** *patinatul.*

Gabriela Pană Dindelegan subliniază tocmai procesul acesta continuu de trecere de la o construcţie „verbală prototipică” la una cu forme verbale nepersonale şi apoi la una cu „nominale postverbale”. Deoarece nominalul acesta abstract păstrează unele caracteristici verbale (de exemplu capacitatea de combinare cu adverbul), limita dintre cele două clase lexico-gramaticale în discuţie este destul de greu de precizat. Lingvista consideră că „singurul test sigur rămâne înlocuirea formei omonime cu forme distincte pentru adjectiv şi adverb”[6] (vezi *bun* vs *bine*).

Invariabilitatea adverbului este trăsătura cea mai evidentă care delimitează această clasă de clasa adjectivelor, dar atunci când vorbim despre adjective invariabile, delimitarea nu mai poate ţine cont de acest criteriu:

Se poartă ***mişto*** */ A compus un cântec* ***mişto****.*

O altă situaţie pe care o luăm în discuţie aici este conversiunea numeralului în adverb. Puţine sunt numeralele sau formele flexionare ale unor numerale care pot deveni adverbe. Este vorba despre numeralele iterative care au ca regent un verb:

Ţi-am spus ***de trei ori*** *acelaşi lucru.*

În teorie, pot deveni adverbe şi numeralele ordinale cu formă flexionară de masculin, acolo unde există, dar în practică sunt utilizate astfel doar primele numerale ordinale din serie:

Întâi*, să mergi să-ţi speli dinţii;* ***al doilea****, să te piepteni ...*

Dintre numeralele cardinale va deveni adverb numai forma *una* în expresii verbale precum „a o ţine una”, „a fi una”. Doar în limba vorbită mai pot apărea adverbe provenite prin conversiune din alte numerale cardinale, cu forma lor de masculin:

---

[4] Gabriela Pană Dindelegan, *Elemente de gramatică: dificultăţi, controverse, noi interpretări*, Humanitas Educaţional, Bucureşti, 2003, p. 184. Lingvista vorbeşte de o predicaţie de ordinul 1 în cazul adjectivelor şi de o predicaţie de ordinul 2 în cazul adverbelor.

[5] Gabriela Pană Dindelegan, *op. cit*, p. 185.

[6] Idem.

BDD-A8126 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:06 UTC)

***Unu**, mă gândesc la un plan bun; **doi**, îl pun imediat în aplicare; **trei**, observ avantajele planului aplicat.*

Confuzii sau în aceeaşi măsură ambiguităţi privind delimitarea adverbului de alte clase lexico-gramaticale există şi atunci când adverbul concurează cu pronumele-adjective nehotărâte de tipul *mult, puţin, destul* etc. În prezenţa centrelor nominale, interpretarea este în favoarea adjectivelor pronominale nehotărâte cantitative, precum şi în mod categoric la formele de plural sau feminin:

*Vreau cafeaua cu **mult** zahăr.*

*Să conduci cu **multă** atenţie!*

Dacă lipseşte capul de grup nominal intervine dificultatea delimitării claselor:

*Vreau **mult**.*

În absenţa centrelor nominale, formele sunt interpretate drept adverbiale, iar în construcţii de tipul: *A cumpărat brânză multă. A mâncat **multă***, femininul indică interpretarea pronominală. În schimb, formele de neutru sau masculin ale substantivelor precedente indică o interpretare adverbială, ceea ce creează ambiguităţi:

*Pregătise destul material, dar ceilalţi îi cereau şi **mai mult**.*

Dacă în enunţ verbul este intranzitiv, având subiect exprimat, interpretarea este clar în favoarea formei adverbiale[7]:

*Aşteptarea ţine **mult**.*

Din alt unghi de vedere, conversiunea interesează şi la adverbele care pot deveni alte clase lexico-gramaticale[8]. Situaţiile sunt mai multe şi în această privinţă, dar ne vom opri doar la câteva adverbe care pot deveni în anumite contexte prepoziţii. Astfel, prin desemantizare şi schimbare de funcţie, unele adverbe devin prepoziţii, omonime total sau parţial cu adverbele din care provin. Astfel, la omonime totale intră termeni de tipul *cât, drept, deasupra, asemenea, înainte* etc.:

*Vorbesc **cât** vreau.* / *El vorbeşte **cât** tine.* (adverb / prepoziţie cu Ac)

*Tu vorbeşti **drept**.* / *... drept pentru care s-a încheiat prezenta cerere.* (adverb / prepoziţie cu Ac în formula după model străin din finalul documentelor oficiale)

*El merge **înainte**.* / ***Înainte**-i se află întraga familie.* (adverb / prepoziţie + pronume în D)

În categoria omonimelor parţiale intră, de pildă, locuţiunile prepoziţionale *în faţa, în spatele*, deosebindu-se formal de adverbele corespunzătoare *în faţă, în spate*:

*Când m-ai văzut, stăteam **în spate**.*

*Când m-ai văzut, stăteam **în spatele** mamei.*

Situaţia se complică însă atunci când avem construcţii de tipul *de-a latul, de-a lungul*. Avem nevoie de contexte nominale pentru a da o interpretare prepoziţională construcţiei (*S-a aşezat **de-a lungul** drumului).*

Această trecere continuă de la o clasă lexico-gramaticală la alta, în ambele sensuri, a creat în planul interpretării dificultăţi de delimitare netă a claselor, precum şi diverse

[7] Cf. Gabriela Pană Dindelegan, *op. cit.*

[8] În acest caz prepoziţiile pot fi omonime total sau parţial cu adverbele din care provin.

BDD-A8126 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:06 UTC)

dispute între lingvişti asupra unor construcţii[9]. Soluţiile propuse diferă de la un gramatician la altul, comportând o „doză de decizie, deci de arbitrar”[10].

Bibliografie (selectivă)

Avram, Mioara, *Gramatica pentru toţi*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1997
Ciompec, Georgeta, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie şi diacronie*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985
Dimitriu, Corneliu, *Tratat de gramatică a limbii române. Morfologia*, Institutul European, Iaşi, 1999
Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), *Gramatica de bază a limbii române*, Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2010
Pană Dindelegan, Gabriela, *Elemente de gramatică: dificultăţi, controverse, noi interpretări*, Humanitas Educaţional, Bucureşti, 2003

[9] A se vedea disputa privind construcţiile analizabile sau neanalizabile de tipul ,,înainte de”, ,,departe de”, ,,aproape de” etc.
[10] Gabriela Pană Dindelegan pledează pentru acceptarea soluţiilor duble.

BDD-A8126 © 2014 Universitatea Petru Maior
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:50:06 UTC)